

УДК

DOI <https://doi.org/10.32847/ln.2020.11.2.04>

Князєв В.С.

К.Ю.Н.

ЩОДО УКЛАДАННЯ ДОГОВОРІВ ТА ПИТАНЬ ВИБОРУ ЗБЕРІГАЧІВ ТОВАРІВ, ПЕРЕДАНИХ МИТНИМИ ОРГАНАМИ НА ВІДПОВІДАЛЬНЕ ЗБЕРІГАННЯ

Актуальність теми дослідження. Митні органи України відповідно до покладених на них завдань зобов'язані проводити облік, зберігання, оцінку вилученого, прийнятого на зберігання, розміщеного у митний режим відмови на користь держави майна, а також майна, виявленого в зоні митного контролю, власник якого невідомий та розпорядження ним. Також у випадках, передбачених законом, митні органи здійснюють провадження у справах про порушення митних правил та у справах про адміністративні правопорушення, що також може потягнути за собою надходження майна у розпорядження митних органів [1].

Відповідно до положень Митного Кодексу України (далі – МК України) [2] товари, які через свої властивості не можуть зберігатися на складі органу доходів і зборів, за рішенням керівника органу доходів і зборів або особи, яка виконує його обов'язки, можуть передаватися органами доходів і зборів на зберігання підприємствам, на складах яких створено необхідні умови для належного зберігання таких товарів. Для цілей цього Кодексу таке зберігання вважається зберіганням на складі органу доходів і зборів.

В умовах залучення інфраструктури суб'єктів господарювання у митних відносинах особливої актуальності набувають питання організаційно-правових засад та порядку передачі майна митними органами товарів і транспортних засобів комерційного зберігання на відповідальне зберігання таким суб'єктам господарювання, визначення вимог до відкриття суб'єктами господарювання складів на яких можуть зберігатися товари під митним контролем, порядок отримання ними статусу «складу митного органу».

Важливим питанням, яке вимагає свого вирішення є також виокремлення особливостей добору та зберігання деяких груп товарів на складах суб'єктів господарювання.

Аналіз останніх досліджень. Проблемним питанням організації та здійснення митного контролю, діяльності складів митного органу, передачі товарів на відповідальне зберігання присвячені наукові праці вітчизняних науковців, таких як: І. Бережнюк, О. Берзан, В. Булана, О. Вакульчик, О. Гребельник, О. Годованець, А. Дубінін, Г. Дейниченко, Т. Єдинак, В. Єдинак, П. Пашко, Ю. Петруня, С. Терещенко, А. Берзан, С. Коляда, Є. Корнієнко, Ю. Ломейко. Разом з тим, в контексті реформування Держмитслужби України окремі питання організації та здійснення митного контролю залишаються малодослідженими, зокрема, це стосується питання діяльності складів митниць та залучених ними на договірній основі підприємств, які надають послуги відповідального зберігання, особливостей їх статусу та зберігання товарів і транспортних засобів.

Постановка завдання (формулювання цілей статті). Метою статті є визначення особливостей укладання договору відповідального зберігання майна (товарів) та транспортних засобів, формування пропозицій щодо договірного регулювання їх діяльності з відповідального зберігання.

Виклад основного матеріалу. Порядок роботи складу органу доходів і зборів (митниці) визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику (далі – Порядок 627) [3]. Передача майна (товарів) на відповідальне зберігання та транспортних засобів відбувається на основі договору.

Договори відповідального зберігання майна поширені на практиці і не лише у сфері митних правовідносин. Здебільшого за такими договорами придбаний товар деякий час зберігається в продавця, що дозволяє оптовому покупцеві – поклададавцю відвантажувати придбаний товар після закінчення строку зберігання відразу зі складу своєму контрагенту-покупцеві. Є й інші варіанти, які передбачають передавання майна професійному зберігачеві.

Порядок укладення договорів зберігання регламентовано главою 66 Цивільного кодексу України (далі ЦК України), ГК України та частково положеннями ПК України (визначення відповідального зберігання). У § 1 глави 66 ЦК України наведено загальні правові норми, що стосуються будь-яких договорів зберігання, а § 2, 3 глави 66 ЦК України регулюється специфіка укладення окремих видів договорів зберігання [4; 5; 6].

Виключенням з цих правил є ситуація, коли в договорі передбачено, що зберігач має право розпоряджатися речами, визначеними родовими ознаками. Тоді до такого договору застосовуються правила оподаткування за договорами позики та операція передачі товару на відповідальне зберігання розглядається як продаж майна.

Відповідно до Порядку 627 як склади митниці можуть використовуватися визначені наказом митниці приміщення, резервуари, криті та відкриті майданчики, холодильні чи морозильні камери, які належать митниці або використовуються ними і спеціально обладнані для зберігання товарів, транспортних засобів комерційного призначення під митним контролем [3].

Таким чином, законодавством передбачено можливість зберігання товарів на складах, які належать митницям або тих, що використовуються ними і спеціально обладнані зберігання товарів, транспортних засобів комерційного призначення під митним контролем. В даному визначенні не уточняється, що мова йде не про просто «використання» що може розумітись як оренда, а відповідальне зберігання.

В більшості митницях України відсутні власні складські приміщення для зберігання товарів на складах митниці або їх не вистачає. У зв'язку з чим, митниці органи передають товари і транспортні засоби комерційного призначення на відповідальне зберігання підприємствам, на яких створені умови для зберігання товарів під митним контролем. При цьому, товари перебувають у статусі таких, що зберігається на складі митного органу. Необхідно наголосити, що до складських приміщень суб'єктів господарювання встановлюються певні вимоги.

Отже, відповідно до п. п. 4,3 Порядку 627 товари, які через свої властивості не можуть зберігатися на складі митниці, можуть передаватися підприємствам, на складах яких створено необхідні умови для належного зберігання таких товарів [3].

Договори відповідального зберігання з такими підприємствами готуються підрозділом інфраструктури за погодженням з керівниками юридичного підрозділу та підрозділу фінансово-економічної роботи та бухгалтерського обліку митниці та укладаються в установленому порядку. Про укладення договору відповідального зберігання у триденний строк інформується підрозділ власної безпеки Головного управління ДФС відповідної області чи міста Києва.

Службова записка з висновком щодо неможливості зберігання товарів на складі митниці надається керівником підрозділу інфраструктури за результатами їх огляду завідувачем складу та/або вивчення наявних товаросупровідних та інших документів у письмовій формі на ім'я керівника митниці. За результатами розгляду цієї службової записки та пропозицій щодо місця розміщення таких товарів керівником митниці приймається рішення щодо місця зберігання товарів.

Обов'язок щодо підготовки договорів зберігання між митницею і відповідним підприємством та підготовки акта приймання-передавання товарів покладається на уповноважену посадову особу підрозділу інфраструктури митниці.

Хоча митне законодавство і визначає право митниці передавати майно на відповідальне зберігання до підприємств, сьогодні нормативно відсутній порядок фактичного здійснення відбору таких суб'єктів господарювання. На практиці, з метою вирішення такого питання митниця зацікавлена у отриманні відповідних послуг від суб'єкта господарювання створює відповідно до наказу керівника митниці комісію, яка здійснює обстеження відповідного шляхом виїзду на місце. Підсумком роботи комісії було складення висновку про відповідність приміщення складу вимогам Порядку 627 [3].

З метою забезпечення «доказовості» прийнятого рішення до висновку додавали фотографії відповідного об'єкту. Хоча такі повноваження прямо не передбачались у діючому законодавстві. У зв'язку, такий порядок потребує закріплення на законодавчому рівні.

Суттєвим недоліком нормативно-правового регулювання відносин з приводу передачі майна (товарів) на відповідальне зберігання підприємствам є відсутність імперативно визначеного критерію здійснення добору підприємств, відсутність уніфікованого реєстру підприємств готових надавати такі послуги, обов'язковості дотримання вимог забезпечення діяльності таких підприємств власним складським нерухомим майном, штатом підготовлених працівників та розвантажувально-вимірювальною технікою.

Питання відбору підприємства, яке буде надавати послуги з відповідального зберігання майна (товарів) з позицій практичного забезпечення прав декларантів (власників) майна (товарів), транспортних засобів – тобто, приватно-правовий інтерес), та інтересів митниці (публічно-правовий інтерес) також має бути врегульоване на рівні підзаконного правового акту. В основу проведення відбору підприємств має бути покладено два важливих критерії. По-перше, це критерій спеціалізації. По-друге, це критерій вільного жеребкування якщо характеристики товарів та суб'єктів надання послуг (підприємств)

з відповідального зберігання є однаковими. Таке вільне жеребкування може бути засобом забезпечення дотримання принципів (прозорості) відкритості у діяльності органів державної влади (у нашому випадку митних органів), зменшить корупційні ризики.

Щодо першого є яскравим приклад рішення у судовій справі Одеського окружного адміністративного суду від 18 вересня 2019 року у справі 420/1200/18. Так, до Одеського окружного адміністративного суду надійшов адміністративний позов Товариства з обмеженою відповідальністю «Торговий дім «БКП» до Одеської митниці ДФС про визнання протиправним та скасування рішення [7].

В обґрунтування позовних вимог позивачем зазначено, що 09.06.2017 року Київська міська митниця ДФС склала протокол про порушення митних правил №0476/10000/17 від 09.06.2017 року керівником підприємства позивача ОСОБА_1 з наведених підстав 16.06.2017 року Одеська митниця ДФС за дорученням Київської міської митниці ДФС складено протокол про тимчасове вилучення товарів, транспортних засобів і документів у справі про порушення митних правил та відповідно до зазначеного протоколу відповідачем вилучено відповідні товари у позивача. Разом з тим, як зазначає позивач провадження у справі про порушення митних правил керівником підприємства ОСОБА_1 закрито. З урахуванням наведених обставин представником позивача 06.11.2017 року на адресу відповідача направлено заяву про повернення вилучених товарів відповідно до протоколу про тимчасове вилучення товарів на адресу позивача. При цьому, 29.12.2017 року відповідачем у відповідь на звернення представника позивача, направлено на адресу позивача лист № 4967/10/15-70-03-06 від 14.12.2017 року зі змісту якого вбачається, що Одеською митницею ДФС передано товар, який тимчасово вилучений відповідно до протоколу про вилучення, на відповідальне зберігання Товариству з обмеженою відповідальністю «Торино». Позивач вважає, що в силу припи-

сів ч. 4 ст. 239 МК України, вилучений товар у Товариства з обмеженою відповідальністю «Торговий дім «БКП» не повинен був перебувати на зберіганні ТОВ «Торино», оскільки таке рішення відповідач мав прийняти лише за умови, що товар через свої властивості не міг зберігатися на складі відповідача. Вважаючи рішення відповідача щодо передачі на зберігання ТОВ «Торино» вилучений товар на підставі протоколу про вилучення товарів у справі № 0476/10000/17 від 16.06.2017 року необґрунтованим та протиправним звернувся до суду [7].

Тобто позивач в основу своїх позовних вимог поклав тезу про те, що укладання договору відповідального зберігання між митницею та Товариством з обмеженою відповідальністю «Торино» могло мати місце виключно у тому випадку якщо у самої митниці не було можливості зберігати через властивості товару його на своєму митному складі.

У кінцевому рахунку адміністративний позов Товариства з обмеженою відповідальністю «Торговий дім «БКП» до Одеської митниці ДФС було задоволено і визнано протиправним та скасовано рішення Одеської митниці ДФС про передачу на зберігання ТОВ «Торино» тимчасово вилученого товару відповідно до Протоколу про тимчасове вилучення товарів, транспортних засобів і документів у справі про порушення митних правил № 0476/10000/17 від 16.06.2017 року. Приписами ч. ч. 1, 9 ст. 494 МК України передбачено, що про кожний випадок виявлення порушення митних правил уповноважена посадова особа органу доходів і зборів, яка виявила таке порушення, невідкладно складає протокол за формою, установлену центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику.

Протокол, а також вилучені товари, транспортні засоби комерційного призначення та документи, зазначені в протоколі, передаються до митниці, в зоні якої виявлено порушення митних правил.

Таким чином, враховуючи те, що протокол про порушення був складений посадовою особою Київської міської митниці ДФС, яка безпосередньо виявила (за власним переконанням) порушення митних правил директором ТОВ «Торговий дім «БКП», й само провадження у справі про порушення митних правил здійснювалось Київською міською митницею ДФС, то в силу частини дев'ятої статті 494 МК України товар повинен був бути переданий Київській міській митниці ДФС, адже відповідач тимчасово вилучив товар саме за дорученням Київської міської митниці ДФС, яка, як митниця, в зоні діяльності якої виявлено порушення митних правил, повинна була приймати подальші рішення щодо зберігання тимчасово вилученого товару позивача [7].

Аналогічна правова позиція висловлена у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 23.07.2019 року по справі № 826/6479/18. При цьому суд враховує, що відповідач не повідомляв Київську міську митницю ДФС про неможливість зберігання вилученого товару на своєму складі, чи навпаки можливість зберігання на складі Київської міської митниці ДФС.

Суд зазначає, що відповідачем жодних доказів, щодо підтвердження властивостей через які тимчасово вилученого товару на виконання доручення Київської міської митниці ДФС не можливо зберігати на складах органів доходів і зборів не надано, також не зазначено які саме умови створено на складах ТОВ «Торино» для належного зберігання зазначеного товару позивача [7].

Щодо другого, яскравим прикладом є запровадження в одній із митниць порядку визначення порядку вибору підприємств-організаторів митних аукціонів і підприємств по наданню послуг відповідального зберігання, який затверджувався наказом керівника митниці. Цей порядок було розроблено з метою прискорення вжиття заходів щодо розпорядження майном, яким митниця набула права розпорядження, та встановлення прозорої про-

цедури визначення підприємств-організаторів митних аукціонів та складів митних органів, на які переміщується майно для зберігання.

Відповідно до вказаного порядку, управління інфраструктури митниці надавалась вказівка забезпечити формування пропозицій щодо вибору складу митниці для розміщення товарів, строк зберігання яких під митним контролем закінчився, шляхом проведення випадкової вибірки (лототрону) з обов'язковою відеофіксацією; здійснювати завчасне (не пізніше ніж за 5 робочих днів) повідомлення телефоном або письмовому вигляді уповноважених представників підприємств, з якими Митницею укладені договори відповідального зберігання про дату та місце проведення лототрону із зазначенням інформації про кількість та найменування товарів із зазначенням номеру контейнеру, які підлягають переміщенню. Уповноважені представники підприємств, з якими митниця уклала договори відповідального зберігання, запрошувались на проведення лототрону.

Впровадженою практикою проведення відбору підприємств, яким на зберігання передавались товари, строк зберігання яких під митним контролем закінчився шляхом жеребкування, митним органом забезпечувався неупереджений вибір підприємств, відкритість, усувались корупційні ризики та підкреслювався демократизм у прийнятті рішень органів влади.

Анотація

В статті досліджуються особливості укладання договору відповідального зберігання майна (товарів) та транспортних засобів. Наголошено, що укладання договору відповідального зберігання майна (товарів) та транспортних засобів фактично є «делегуванням» повноважень щодо зберігання та розпорядження цим майном, а не класична господарсько-правова оренда на складі. Взаємні відносини між митницею та підприємством регулюються на основі укладеного договору відповідального зберігання, який має як подібні та і відмінні від зазначених вище господарсько-правових договорів ознаки. Перебування товарів, які є предметом договору під контролем перетворює правовідносини зберігання на комплексні. У цих відносинах присутні адміністративно-господарські елементи, що робить їх достатньо унікальними для правової системи в цілому.

Суттєвим недоліком нормативно-правового регулювання відносин з приводу передачі майна (товарів) на відповідальне зберігання підприємствам є відсутність імперативно визначеного критерію здійснення добору підприємств, а також уніфікованого реєстру підприємств здат-

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Підсумовуючи наголосимо на наступних принципових положеннях

1. Укладання договору відповідального зберігання майна (товарів) та транспортних засобів фактично є «делегуванням» повноважень щодо зберігання та розпорядження цим майном, а не класична господарсько-правова оренда на складі.

2. Серед важливих організаційних елементів удосконалення діяльності з передачі митницею майна (товарів) на відповідальне зберігання підприємством є необхідність ліцензування такої діяльності та формування єдиної бази відповідних суб'єктів підприємницької діяльності які заявили про бажання надавати послуги з відповідального зберігання.

3. Необхідно врегульоване на рівні підзаконного правового акту питання відбору підприємства, яке буде надавати послуги з відповідального зберігання майна (товарів). В основу проведення відбору підприємств має бути покладено два критерії: спеціалізації та вільного жеребкування (якщо характеристики товарів та суб'єктів надання послуг (підприємств) з відповідального зберігання є однаковими). Таке вільне жеребкування може бути засобом забезпечення дотримання принципів (прозорості) відкритості у діяльності митних органів, зменшить корупційні ризики.

них надавати такі послуги, обов'язковості дотримання вимог забезпечення діяльності таких підприємств власним складським нерухомим майном, штатом підготовлених працівників та розвантажувально-вимірювальною технікою.

Важливою частиною такого договору мають бути умови щодо притягнення до відповідальності підприємства за невиконання умов договору (особливо у частині виникнення нестач викликаних втратою майна переданого на відповідальне зберігання), додаткові підстави розірвання договору, вимоги щодо страхування майна (товарів) та страхування майнової відповідальності та інші. Серед важливих організаційних елементів удосконалення діяльності з передачі митницею майна (товарів) на відповідальне зберігання підприємствам є необхідність ліцензування такої діяльності та формування єдиної бази відповідних суб'єктів підприємницької діяльності, які заявили про бажання надавати послуги з відповідального зберігання.

Ключові слова: склад митного органу, товари, транспортні засоби комерційного користування, власник товару, митні органи, резервуар, складські операції, зона митного контролю, адміністрація підприємств, завідувач складом митниці, підприємство, суб'єкт господарювання, договір.

Kniaziev V.S. Conclusion of contracts and choice of selectors of goods transferred by customs authorities for responsible storage

Summary

The article examines the features of concluding a contract for responsible storage of property (goods) and vehicles. It is emphasized that the conclusion of a contract for the responsible storage of property (goods) and vehicles is in fact a «delegation» of authority to store and dispose of this property, and not a classic economic and legal lease in the warehouse. The mutual relations between the customs and the enterprise are regulated on the basis of the concluded contract of responsible storage, which has both similar and different features from the above economic and legal agreements. The presence of goods that are the subject of the contract under control turns the legal relationship of storage into a complex. In these relations there are administrative and economic elements, which makes them quite unique for the legal system as a whole.

A significant disadvantage of regulatory regulation of relations concerning the transfer of property (goods) for safekeeping to enterprises is the lack of imperatively defined criteria for selection of enterprises, as well as a unified register of enterprises capable of providing such services, the obligation to ensure the activities of such enterprises, staff of trained workers and unloading and measuring equipment.

An important part of such a contract should be the conditions for bringing the company to justice for non-compliance with the terms of the contract (especially in terms of shortages caused by loss of property transferred to safekeeping), additional grounds for termination, claims for property (goods) and property liability insurance and others. Among the important organizational elements of improving the activities of customs transfer of property (goods) for safekeeping to enterprises is the need to license such activities and the formation of a single database of relevant business entities that have expressed a desire to provide services for safekeeping.

Key words: Customs Authorities Warehouse, goods, vehicles for commercial goals, goods owner, Customs Authority, tank, warehouse procedures, Customs Control Area, administration of enterprises, head of the Customs Warehouse, enterprise, business entity, agreement.

Список використаних джерел:

1. Про Державну фіскальну службу України: Постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 21.05.2014 № 236. Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-%D0%BF/> (дата звернення: 16.07. 2020).
2. Митний кодекс: Закон України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення: 16.07. 2020).
3. Про затвердження Порядку роботи складу митниці ДФС: Наказ Мінфіну 30.05.2012 № 627. Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1097-12> (дата звернення: 16.07. 2020).
4. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
5. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV. Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 16.07. 2020).
6. Податковий кодекс України: Закон України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 16.07. 2020).
7. Решение № 84521002, 26.09.2019, Одесский окружной административный суд URL: <https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/court-document/84521002>.